

Pietro A. Kaswalder

Galilea, terra della luce. Descrizione geografica, storica e archeologica di Galilea e Golan

Studium Biblicum Franciscanum Collectio Minor 45,

Edizioni Terra Santa, Milano 2012, ss. 341

DOI: 10.34839/wpt.2014.22.1.237-239

Galilea stanowiąca współcześnie część północną obszaru Izraela, w przeszłości Palestyny, jest regionem stosunkowo rzadko wspomnianym w Starym Testamencie. W księdze proroka Izajasza została określona jako „ziemia narodów” (Iz 8,23), tzn. ziemia pogan. Już wtedy jednak prorok wieścił, że z niej wszędzie światło zdolne oświecić całą historię. Proroctwo to wypełniło się w czasach Nowego Testamentu (por. Mt 4,12-17), czyniąc z Galilei „ziemię światła” dla wszystkich narodów. Stała się ona przecież głównym obszarem działalności Jezusa. Już te pobieżne informacje wskazują, że Galilea stanowiła istotną część wydarzeń czasów biblijnych, w które wpisało się bogactwo prawd objawionych, historii, kultury i archeologii. Nic zatem dziwnego, że wciąż stanowi region Ziemi Świętej, który cieszy się niesłabnącym zainteresowaniem ze strony naukowców. Świadczy o tym pokaźna liczba pozycji książkowych. Warto wspomnieć tu choćby te ważniejsze jak: S. Freyne, *Galilee and Gospel. Collected Essays* (WUNT 125), Tübingen 2000; M.A. Chancey, *The Myth of a Gentile Galilee. The Population of Galilee and New Testament Studies* (SNTS MS 118), Cambridge 2002 czy M.H. Jensen, *Herod Antipas in Galilee. The Literary and Archaeological Sources on the Reign of Herod Antipas and its Socio-economic Impact on Galilee* (WUNT II/215), Tübingen 2004. Wśród nich dostrzec również należy wydaną w ostatnim czasie książkę Pietro A. Kaswaldera pt. *Galilea, terra della luce. Descrizione geografica, storica e archeologica di Galilea e Golan* (Studium Biblicum Franciscanum Collectio Minor 45), Milano 2012, ss. 341, która ukazała się nakładem Wydawnictwa „Edizioni Terra Santa”.

Jej autor jest obecnie docentem w Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie, który od wielu już lat wykłada egzegezę Starego Testamentu i geografię biblijną. Jego pasją poza egzegezą są wykopaliska archeologiczne, o których nie tylko pisze, ale w wielu miejscach Ziemi Świętej osobiście uczestniczył. Tym bogatym doświadczeniem egzegety i archeologa Pietro Kaswalder podzielił się już na kartach wydanych dotąd pozycji książkowych o charakterze ściśle naukowym i popularnonaukowym. Pośród nich wymienimy choćby te najważniejsze. Są nimi: *Entrarono a Cafarnaò. Lettura interdisciplinare di Mc 1. Studi in onore di P. Virginio Ravanelli*, red. M. Adinolfi, P.A. Kaswalder, Jerozalem 1997; P.A. Kaswalder, E. Bosetti, *Sulle orme di*

Mosè. *Egitto, Sinai, Giordania. Nuova guida biblica e archeologica*, Bologna 2000; *Onomastica Biblica*, Jeruzalem 2002 czy *La terra della promessa*, Milano 2010.

Książka Kaswaldera: *Galilea, terra della luce. Descrizione geografica, storica e archeologica di Galilea e Golan*, stanowi kontynuację jego badań i zainteresowań dotyczących śladów biblijnego przekazu Starego i Nowego Testamentu, tym razem obecnych na terenie Galilei, które wpisane są przecież w szerokie *spectrum* historii zbawienia. Pozycję tę po krótkim wprowadzeniu przedstawiającym sylwetkę jej autora i zachęcie do lektury Alviero Niccacciego OFM (s. 5–6) otwiera rozdział poświęcony historii i geografii Galilei (s. 11–46). Odnajdujemy tu dokładny opis jej położenia geograficznego oraz ukształtowania terenu, z uwzględnieniem relacji starożytnych pisarzy, tj. Pliniusza Starszego i Józefa Flawiusza (s. 15–19). Następnie poznajemy historię Galilei (s. 20–31) począwszy od okresu paleolitycznego, poprzez późny brąz, okres żelaza, perski, hellenistyczny i rzymski aż do czasów bizantyjskich (s. 37–46). W ramach tego rozdziału autor książki omawia również terytoria, które w przeszłości Galilei zajmowały pokolenia: Asera, Zabulona, Issachara i Neftalego (s. 32–35). Autor przystępuje następnie do omówienia poszczególnych części całego obszaru Galilei, dzieląc go na: Dolną Galileę (s. 47–116), Jezioro Galilejskie (s. 117–188), Ziemię Geszur (ss. 189–206), Górną Galileę (s. 207–220), Dolinę Hula (s. 221–264), Golan (s. 265–298), a na koniec Ziemię Asera (s. 297–317). Ten podział wyznacza kolejne rozdziały książki. Kaswalder analizuje poszczególne części obszaru Galilei według ściśle przyjętego schematu: położenie geograficzne, historia oraz archeologia. Rzeczą bardzo cenną jest fakt, iż uwzględnia on w swoich badaniach praktycznie wszystko, co dotychczas udało się odkryć archeologom, konfrontując odkrycia z tekstami Biblii oraz źródeł pozabiblijnych. Nie bez znaczenia jest również zawarta na s. 319–327 bibliografia, odsłaniająca warsztat autora oraz podająca najważniejsze pozycje książkowe w tym zakresie. Książka posiada również indeks cytacji biblijnych (s. 329–334) oraz szczegółowy spis treści, który pomaga z łatwością odszukać interesujący nas obszar czy miejscowość położoną na terytorium Galilei (s. 335–341).

Dokonując oceny książki Pietro A. Kaswaldera można dostrzec w niej co najmniej trzy zasadnicze walory. Pierwszym z nich jest bez wątpienia fakt, iż pisze ją autor mający za sobą długie lata studium, poparte doświadczeniem bezpośredniego stykania się z Galileą. To właśnie zaowocowało w książce bogactwem informacji szczegółowych i precyzyjnych. Kaswalder, jako wykładowca Studium Biblicum Franciscanum, od wielu lat prowadzi swoich studentów i pielgrzymów po lekturze Biblii, przemierzając miejsca, gdzie była ona głoszona, i przy tym od zawsze, dzięki kontekstowi naturalnemu i antycznym historiom oraz archeologii, przemawia wciąż do wszystkich generacji wierzących.

Drugim walorem jest sposób, w jaki autor dokonuje prezentacji stanu faktycznego omawianych miejsc stanowiących część Galilei i wzgórz Golan. Towarzyszy temu niezwykła precyzja i konsekwencja. Poznajemy zatem zawsze opis historyczno-geograficzny, chronologię, dane zaczerpnięte z literatury biblijnej i pozabiblijnej, opis pozostałości i sytuację aktualną wykopalisk archeologicznych.

Nie bez znaczenia jest również trzeci walor pozycji Kaswaldera. Stanowią go z pewnością dołączone do tekstu fotografie dotyczące zarówno miejsc wykopalisk, jak i ich rezultatów, oraz przekroje i schematy badanych obiektów Galilei. W ocenie recenzenta pozycja P. Kaswaldera powinna stać się ważną lekturą dla każdego biblisty i egzegety, archeologa i badacza, który obszar Galilei pragnie dogłębnie poznać i wydobyć tym samym całe bogactwo, jakie kryją źródła pisane i archeologiczne o tym jednym z najpiękniejszych regionów Piątej Ewangelii.

Ks. Jacek Kucharski